

Mededeling

Brussel, 28 juli 2020

Kenmerk: NBB_2020_029

uw correspondent: Ingrid Vreven en Geoffroy Herberigs
tel. +32 2 221 26 29 - tel. +32 2 221 56 61
Ingrid.vreven@nbb.be - geoffroy.herberigs@nbb.be

Mededeling betreffende scenarioanalyses in de context van de Covid-19 crisis

Geachte mevrouw
Geachte heer

De beperkende maatregelen getroffen ter bestrijding van de Covid-19 pandemie leidden tot een ongeziene maatschappelijke en economische crisis waarvan de effecten voelbaar zijn doorheen de hele wereld- en Belgische economie. De verzekeringssector wordt hierdoor, net als andere economische sectoren, hard getroffen. Veel budgetplanningen voor het jaar 2020 komen in het gedrang. De resultaten van de verzekeringsondernemingen komen onder druk te staan: er zullen effecten voelbaar zijn in het premievolume, in de schadelast en in de investeringsopbrengsten. Ook de solvabiliteitspositie kan aangetast worden door de crisis en dit zowel op de korte termijn als op de middellange termijn.

Eind maart 2020 heeft de Bank aan de verzekeringssector een kwantitatieve en kwalitatieve rapportering rond de impact van de Covid-19 crisis opgelegd (cf. circulaire NBB_2020_008). De Bank heeft daarin vastgesteld dat er een grote variatie is in hoe ondernemingen de (toekomstige) impact van de Covid-19 crisis op hun rendabiliteit en solvabiliteit inschatten. In vele gevallen werd enkel een inschatting gemaakt op het resultaat van 2020 en soms ook van 2021. Veelal werd er slechts één bepaald scenario gehanteerd en werd de impact op de solvabiliteitsratio niet berekend. In vele gevallen werden de onderliggende hypothesen niet of maar in beperkte mate onderbouwd.

De Bank acht het waarschijnlijk dat de crisis effecten met zich mee zal brengen die veel verder reiken in de tijd. Het is dan ook van belang dat de ondernemingen de impact hiervan op hun onderneming trachten in te schatten teneinde de noodzakelijke acties voor te kunnen bereiden. Voor een adequaat risicobeheer¹ acht de Bank het belangrijk dat ondernemingen een scenarioanalyse uitvoeren op basis van minstens twee scenario's en duidelijk onderbouwde en toegelichte hypothesen waarbij er aangetoond wordt hoe de onderneming haar solvabiliteit op de (middel)lange termijn op peil kan houden rekening houdend met eventuele risico mitigerende strategieën en/of acties van het management.

¹ Art. 42 §3 van de Wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen.

Het proces van deze scenarioanalyse is hetzelfde als dit voor de totstandkoming van een scenarioanalyse in de jaarlijkse ORSA-oefening. De Bank raadt aan om de goede praktijken voor een goede scenarioanalyse opgenomen in hoofdstuk 5 van de ORSA-circulaire NBB_2019_30 te volgen. De leidraad in bijlage beoogt de ondernemingen te ondersteunen bij hun scenarioanalyse specifiek in het kader van de huidige Covid-19 crisis.

In de tweede jaarhelft zal de Bank de progressie van de ondernemingen met betrekking tot de scenarioanalyses in de context van Covid-19 opvolgen en bespreken. De verwachtingen van de Bank inzake tijdslijn houden rekening met het proportionaliteitsprincipe en kunnen beïnvloed worden door dossier-specifieke ontwikkelingen.

Hoogachtend

Pierre WUNSCH
Gouverneur

Bijlage : Leidraad bij een scenarioanalyse in het kader van de Covid-19 crisis.

Leidraad bij een scenarioanalyse in het kader van de Covid-19 crisis

Hoofdstuk 5 van de ORSA-circulaire NBB_2019_30 bevat een aantal goede praktijken voor een scenarioanalyse. Een scenarioanalyse is nauw verbonden aan het risicoprofiel, de risico appetijt en de strategie van de onderneming en is daarom uit te werken door de onderneming zelf.

Deze leidraad heeft als doel een praktische invulling te geven aan de algemene principes uit de circulaire in het kader van de huidige Covid-19 crisis en heeft dus enkel betrekking op gebeurtenissen die in meerdere of mindere mate kunnen verbonden worden aan de pandemie en de economische schade.

Het eerste hoofdstuk van deze leidraad met de algemene principes van de Covid-19 scenarioanalyse is relevant voor alle verzekeringsondernemingen. Nadien is het aan de onderneming zelf om te beoordelen welke risicofactoren en welke kalibratie (strengheid) het meest geschikt zijn in functie van het business model van de onderneming, het risicoprofiel en de verzekeringsportefeuille. Het tweede hoofdstuk beoogt meer duiding te geven bij bepaalde risicofactoren en hoe deze gekalibreerd kunnen worden. Het betreft hier geen exhaustieve lijst van risicofactoren en niet alle risicofactoren zijn relevant voor iedere verzekeringsonderneming.

1. Algemene principes

De Bank verwacht dat ondernemingen minstens twee scenario's in beschouwing nemen bij het uitwerken van een scenarioanalyse: een "*mild pandemic*" scenario en een "*severe pandemic*" scenario. Hierbij verwacht de Bank dat ondernemingen de scenario's cijfermatig onderbouwen en een duidelijke, overzichtelijke narratieve beschrijving van deze scenario's opmaken waarbij de graad en de ernst van zowel de pandemie als van de economische gevolgen ervan variëren. Gelet op het ongeziene karakter van de huidige crisis heersen er momenteel nog zeer grote onzekerheden die bepalend zijn voor de toekomst: komt er een tweede golf van de pandemie, komt er een tweede *lockdown*, hoe traag zal de economie zich herstellen van de extreme schok,... De mate van onzekerheid moet zich weerspiegelen in het gebruik van verschillende scenario's.

In functie van het business model en het risicoprofiel van de ondernemingen verwacht de Bank dat de crisis gevolgen heeft zowel op het vlak van de rendabiliteit als op het vlak van de solvabiliteit. Voor de effecten op de solvabiliteit situeren de risico's die op zijn minst in overweging dienen genomen te worden in de scenarioanalyse zich zowel op het vlak van de financiële marktrisico's als op het vlak van verzekeringstechnische risico's. Mogelijks zijn er ook gevolgen op het vlak van liquiditeit. De Bank raadt aan om alle relevante aspecten in beschouwing te nemen in de scenarioanalyse. Indien de solvabiliteitsratio op een gegeven moment onder druk komt te staan of onder de risico appetijtlimieten duikt, is het belangrijk dat er risico mitigerende maatregelen en/of management acties worden geformuleerd die de toestand van de solvabiliteitspositie op korte termijn kunnen verbeteren.

Voor een adequaat risicobeheer acht de Bank het belangrijk dat ondernemingen een scenarioanalyse uitvoeren op de korte en lange termijn. De Bank verwacht dat de ondernemingen de effecten van de crisis op de rendabiliteit en de solvabiliteit op zijn minst voor een tijdsperspectief van 3 jaren onderzoeken. De Bank verwacht dat ondernemingen rekening houden met "*second order*" effecten die op de langere termijn kunnen gaan spelen.

De scenarioanalyse wordt best aangevangen met de meest recente beschikbare informatie van officiële instanties. Voor België zijn de meest recente cijfers met betrekking tot het aantal besmettingen ("*infection rate*"), het aantal hospitalisaties ("*hospitalisation rate*") en de oversterfte ("*excess mortality rate*") dagelijks terug te vinden op de website van de gezondheidsautoriteit Sciensano¹. Voor de besmettingsgraad, hospitalisatiegraad en oversterfte in andere landen en wereldwijd zijn andere publicaties beschikbaar.

¹ <http://www.sciensano.be/nl/gezondheidsonderwerpen/coronavirus>

Informatie over de economische impact van Covid-19 op de Belgische economie is o.a. te vinden in de publieke *webinars* georganiseerd door de Bank². Ook andere instellingen (Federaal Planbureau, Europese Commissie, ECB, OECD, IMF, ...) publiceren op regelmatige basis economische projecties voor de Belgische, Europese of wereldeconomie.

2. Risicofactoren en kalibratie

De risicofactoren opgenomen in deze paragraaf dienen enkel in beschouwing genomen te worden door de onderneming indien ze van toepassing zijn. Ook voor de kalibratie ervan verwacht de Bank dat de onderneming een beoordeling maakt in functie van zijn business model, risicoprofiel en verzekeringsportefeuille.

2.1 Financiële marktrisico's

Bij het uitwerken van de scenario's dienen ondernemingen rekening te houden met de mogelijkheid en graad van ernst van faillissementen en de impact hiervan op de verwachte recurrente investeringsopbrengsten (dividenden, coupons, rente), waarbij er een onderscheid dient gemaakt te worden tussen de verschillende sectoren naargelang de gevoeligheid aan de Covid-19 crisis. Er dient ook rekening gehouden te worden met het al dan niet uitvoerbaar zijn van de investeringsstrategie en de gevolgen hiervan voor het ALM beleid.

De waarde van de activaportefeuille op korte en middellange termijn dient bepaald te worden rekening houdende met de verwachte evolutie van de financiële parameters volgens meerdere scenario's, waarbij er telkens rekening wordt gehouden met een variërende impact van de economie op de kredietwaardigheid van de investeringsportefeuille en waarbij er in het bijzonder aandacht wordt geschonken aan de verwachte evolutie van de spreads.

2.2 Verzekeringstechnische risico's

De pandemie beïnvloedt rechtstreeks de schadelast van de levensverzekeringsverplichtingen en hospitalisatieverplichtingen. Naast de directe impact op deze takken zijn er nog een reeks andere verzekeringstakken getroffen door de Covid-19 crisis, zoals bijvoorbeeld annulatieverzekeringen van events en vakanties, kredietverzekeringen, *business interruption*, bestuurdersaansprakelijkheid,....

In tegenstelling tot de directe waardeveranderingen in de financiële marktrisicofactoren voelbaar aan de activakant, kunnen de effecten van de crisis in de schadelast van de verzekeringsverplichtingen zich vertraagd manifesteren. Schadegevallen werden mogelijks later aangegeven omwille van de *lockdown*. Mogelijks is er nog een achterstand in het schadebeheer te verwerken omwille van de lagere productiviteit ten gevolge van het massale thuiswerk. Bovendien dient in de kalibratie van de parameters rekening te worden gehouden met *second order* effecten.

Er zijn *second order* effecten mogelijk in de hospitalisatieverzekeringen omwille van het uitstellen van operaties en medische zorgen, die doorgaan nadat de Covid-19 gerelateerde ziekenhuisopnames sterk verminderd zijn. Het uitstel van de ziekenhuisopname kan tot gevolg hebben dat de ziekenhuisfactuur hoger ligt dan wanneer de opname op het geplande tijdstip had kunnen plaatsvinden (achteruitgang van de gezondheidstoestand, complexere operaties, lange herstelperiodes, ...). Ook in de aansprakelijkheidstakken zijn *second order* effecten mogelijk (gerechtelijke uitspraken,...). Dit kan potentieel grote schades tot gevolg hebben. Daarom wordt aanbevolen om de gevolgen van de pandemie per productcategorie in beeld te brengen op basis van parameters die specifiek relevant zijn voor die categorie. In sommige gevallen is een grondige analyse van de contractvoorwaarden nodig om te bepalen of de pandemie of de gevolgen ervan gedekt zijn of kunnen betwist worden. Verder is het ook nodig dat er per

² <https://www.nbb.be/nl/publicaties-en-onderzoek/onderzoek-en-samenwerking/webinars>

productcategorie een inschatting wordt gemaakt van de mate waarin herverzekeraars tussenbeide zullen komen en op (middel)lange termijn de mate waarin het herverzekeringsaanbod en de herverzekeringspremie de komende jaren onder druk komt te staan als *second order effect*.

Niet alleen de schadelast zal gevolgen ondervinden van de pandemie, maar ook het premievolume. In België heeft de verzekeringssector toegezegd om inspanningen te leveren in de strijd tegen de sociaaleconomische gevolgen van de Covid-19 crisis³. In het bijzonder werd er ademruimte geboden aan wie met betalingsproblemen kampt, respijt gegeven aan wie hypotheekleningen moet terugbetalen, een regeling getroffen rond de schuldsaldoverzekeringen en brandverzekeringen (dit laatste voor wie werkloos is geworden). De verzekeraars engageren zich ook om personeel in geval van tijdelijke werkloosheid te blijven beschermen. De ademruimte in de premiebetaling werd initieel aangeboden tot 30 september. De ondernemingen worden verwacht een inschatting te maken van de mogelijke impact van deze maatregelen en de mogelijke verlenging ervan die mede zullen afhangen van het aantal faillissementen en of er een tweede golf van de pandemie zal komen (functie van de kalibratie van de parameters gebruikt in het scenario).

Op (middel)lange termijn dient de kalibratie van de daling van het premievolume ook rekening te houden met de impact van faillissementen en werkloosheid waardoor contracten niet meer worden verlengd. Ook zullen er omwille van de koopkracht potentieel minder nieuwe contracten worden afgesloten.

In functie van de kalibratie van de ernst van de pandemie en de gevolgen in de schadelast en het premievolume dienen de technische voorzieningen te worden herrekend rekening houdend met wijzigingen van de rentecurve en de *volatility adjustment* waar relevant. De wijzigingen in de parameters aan de basis van de technische voorzieningen hebben mogelijk eveneens gevolgen voor de kapitaalsvereisten (zie punt 2.5 Kapitaalsvereisten).

2.3 Operationele risico's (IT, BCP, ...)

De beslissing van de Nationale Veiligheidsraad om tot een *lockdown* over te gaan, heeft in de verzekeringssector geleid tot gevolgen in de operationele kosten en risico's. Veel medewerkers werden gedwongen om van thuis uit te werken en zich niet meer naar het kantoor te begeven. Mogelijks werd de IT infrastructuur uitgebreid of aangepast om het massale thuiswerk mogelijk en krachtig genoeg te maken waardoor de operationele kosten (tijdelijk) verhogen.

Het is ook mogelijk dat plannen voor de aanleg van of de uitbreiding van een digitaal productaanbod vervroegd werden uitgevoerd om klanten de gelegenheid te kunnen blijven bieden om verzekeringscontracten te onderschrijven.

Omdat veel medewerkers op een andere locatie werken en veel meer verspreid zitten dan normaal loopt de onderneming een verhoogd risico op een cyberaanval. De onderneming heeft mogelijks beschermende maatregelen moeten treffen om de veiligheid van de data te kunnen garanderen.

Door het massale thuiswerk kan de productiviteit van de medewerkers zijn teruggelopen, zijn medewerkers mogelijk niet beschikbaar of druk bezig met andere dingen dan normaal. Dit kan tot gevolg hebben dat de dagdagelijkse activiteiten vertragingen oplopen. Mogelijks werden bepaalde processen (vervroegd) geautomatiseerd of anders georganiseerd om de efficiëntie te verhogen.

³ <https://www.nbb.be/nl/artikels/ook-de-verzekeringssector-levert-inspanningen-de-strijd-tegen-de-sociaal-economische-impact>

Het meest fundamentele voor een onderneming is het garanderen van de bedrijfscontinuïteit tijdens deze crisis. Mogelijks heeft de onderneming beroep moeten doen op consultants of flexibele ondersteuning om het crisismanagement en het garanderen van de bedrijfscontinuïteit in goede banen te leiden.

2.4 Liquiditeitsrisico

De Bank acht het eveneens van belang dat de onderneming waar relevant waakt over het liquiditeitsrisico tijdens deze crisis. Verzekeraars dienen de sensitiviteiten van de kasstroomprojecties in kaart te brengen en dienen rekening te houden met massale afkopen en illiquideit van bepaalde activa tijdens de economische recessie.

2.5 Kapitaalsvereisten en het in aanmerking komend vermogen

In functie van elk scenario en de veranderende waardering van de activa en technische voorzieningen dienen de kapitaalsvereisten en het in aanmerking komend vermogen herrekend te worden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de impact van het ALM beheer, *hedging* strategieën, herverzekeringen en eventueel *collateral* management.

Indien de solvabiliteitspositie zich op een gegeven moment onder het niveau van de risico appetijt zou bevinden is het ook belangrijk dat er risico mitigerende maatregelen en management acties worden geformuleerd.